

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

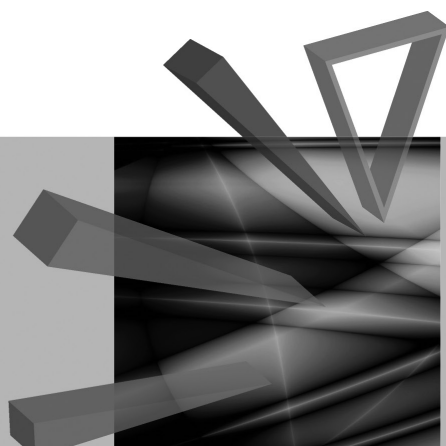
RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

315

Integracja i kryzysy na lokalnych i globalnych rynkach we współczesnym świecie

Tom 2

Redaktorzy naukowi

Jan Rymarczyk

Małgorzata Domiter

Wawrzyniec Michalczyk

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redakcja wydawnicza: Barbara Majewska, Aleksandra Śliwka

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: K. Halina Kocur

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2013

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-404-2 (tom 2)

ISBN 978-83-7695-327-4 (całość)

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Magdalena Nawrot, Marta Ostrowska, Nikolett Siklosi , Wpływ integracji w ramach strefy euro na konkurencyjność gospodarki narodowej w ujęciu międzynarodowym w kontekście kryzysu	11
Michał Nowicki , Konkurencyjność Unii Europejskiej a kryzys zadłużeniowy strefy euro	22
Alina Nychyk , Problem rozszerzenia Unii Europejskiej na przykładzie Ukrainy	32
Anna Odrobina , Alianse technologiczne w międzynarodowej współpracy badawczo-rozwojowej	41
Paweł Pasierbiak , Ekonomiczne efekty utworzenia strefy wolnego handlu między Unią Europejską i Koreą Południową	52
Sławomir Pastuszka , Wpływ kryzysu gospodarczego na rozwój nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej	63
Karolina Pawlak, Katarzyna Kita , Stan i perspektywy rozwoju handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi UE i NAFTA	75
Bożena Pera , Wymiana handlowa towarami zaawansowanymi technologicznie w krajach Unii Europejskiej w okresie dekonjunkury gospodarczej (2007-2012)	87
Agnieszka Piasecka-Głuszak , Korzyści z wdrożenia <i>lean management</i> w polskich przedsiębiorstwach w dobie kryzysu – wyniki badań ankietowych.....	99
Waldemar Pierzchlewski , Koncepcje zarządzania formą walki z kryzysem w przedsiębiorstwie	112
Eugeniusz M. Pluciński , Idea wielu prędkości integracji europejskiej – mit czy konieczność? Wybrane aspekty w kontekście zarządzania kryzysem w Eurolandzie	118
Katarzyna Puchalska , Innowacyjność regionu a nakłady na działalność innowacyjną podmiotów z kapitałem zagranicznym.....	131
Łukasz Puślecki , Strategiczne aliane technologiczne w sektorze biofarmaceutycznym – aliane otwartych innowacji	141
Zdzisław W. Puślecki , O niestabilności cen żywności na współczesnym rynku globalnym	150
Magdalena Rudnicka , Globalne tendencje w handlu usługami	162
Piotr Rybicki , Integracja lokalnych rynków gospodarczych w odniesieniu do instytucji klastra gospodarczego	172
Jan Rymarczyk , Internacjonalizacja i globalizacja giełd papierów wartościowych.....	181

Jerzy Rymarczyk , Antykryzysowe działania Europejskiego Banku Centralnego.....	201
Paweł Sekuła , Analiza determinant bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Europie.....	211
Anna Skoczylas , Zewnętrzne determinanty innowacji w Polsce	221
Joanna Skrzypczyńska , Przyczyny braku kompromisu w Rundzie Rozwoju WTO	229
Przemysław Skulski , Wykorzystanie reklamy na międzynarodowym rynku uzbrojenia	237
Tadeusz Sporek , Znaczenie Indii i Chin w globalnej gospodarce.....	252
Ewelina Stachurska-Rak , Argentyński kryzys gospodarczy – scheda peronizmu	260
Michał Staszków , Parki naukowo-technologiczne - miejsce wsparcia innowacyjnego biznesu.....	269
Beata Stępień , Zarządzanie wartością dla klienta w przedsiębiorstwach polskich i międzynarodowych – teoria a wyniki badań empirycznych	278
Agnieszka Szańca , Rola międzynarodowego zarządzania zasobami ludzkimi w projektach wielokulturowych	289
Barbara Szymoniuk , Procesy integracyjne przedsiębiorstw w klastrach w warunkach spowolnienia gospodarczego.....	299
Alina Szypulewska-Porczyńska , Delegowanie pracowników w UE: zasady i analiza empiryczna	308
Paweł Śliwiński , Struktura rachunku finansowego w bilansie płatniczym a zaburzenia na rynku walutowym w Polsce w okresie 2000-2012	319
Bogdan Ślusarz, Aleksandra Mitela-Grzybek , Polityka regionalna Unii Europejskiej i jej wpływ na kształtowanie zrównoważonego rozwoju regionu lubuskiego.....	329
Jowita Świerczyńska, Klemens Budzowski , Instytucja upoważnionego przedsiębiorcy w Unii Europejskiej.....	340
Maciej Walkowski , Dylematy Polski związane z potencjalnym uczestnictwem w europejskim projekcie unii bankowej	351
Zbigniew Wiktor , Wpływ światowego kryzysu na gospodarkę i politykę Chin. Czy można mówić o kryzysie w Chinach?	364
Marta Winiewicz-Bosy , Wpływ kryzysu na wyścigi konne na świecie.....	377
Eugeniusz Wojciechowski, Aldona Podgórnjak-Krzykacz , Jakość rządzenia w warunkach kryzysu	390
Marek Wróblewski , Aktywność pożyczkowa MFW wobec globalnego kryzysu finansowego.....	401
Waldemar Zadworny , Ocena efektywności systemu zarządzania środowiskowego według normy ISO 14001 w przedsiębiorstwach województwa lubelskiego.....	413
Dominika Zenka-Podlaszewska , Rola zarządzania ryzykiem oraz przejrzystości w łańcuchach dostaw w złożonych warunkach gospodarowania.....	425

Wojciech Zysk , Międzynarodowe obroty usługowe w latach 2004-2011	435
Katarzyna Żukrowska , Czynniki integrujące i dezintegrujące rynki regionalne i globalne podczas dekonjunktury na przykładzie kryzysu 2008+ ...	446
Anna Żyła , Charakterystyka azjatyckiego modelu rozwoju gospodarczego w świetle teorii oraz doświadczeń krajów zaliczanych do pierwszej i drugiej generacji „azjatyckich tygrysów”	459

Summaries

Magdalena Nawrot, Marta Ostrowska, Nikolett Siklosi , Impact of integration within the euro zone on the international competitiveness of the national economy in the context of the crisis	20
Michał Nowicki , Competitiveness of the European Union in the context of euro zone debt crisis	31
Alina Nychyk , The problem of the European Union enlargement on the example of Ukraine.....	40
Anna Odrobina , Technology alliance in international R&D cooperation.....	51
Paweł Pasierbiak , Economic effects of the European Union-South Korea free trade agreement.....	62
Sławomir Pastuszka , Impact of the economic crisis on the development of the new Member States of the European Union	74
Karolina Pawlak, Katarzyna Kita , State and growth prospects of foreign trade in agri-food products of the European Union and NAFTA	86
Bożena Pera , International trade of the European Union in high technology products during the economic downturn (2007-2012)	98
Agnieszka Piasecka-Głuszak , The benefits of implementing lean management in Polish enterprises in the era of crisis – survey results.....	111
Waldemar Pierzchlewski , Management conceptions as a form of a fight with a crisis in an enterprise	117
Eugeniusz M. Pluciński , The idea of “multi speed” of European integration: myth or necessity? Selected aspects in the context of the management of crisis within eurozone	130
Katarzyna Puchalska , Innovativeness of a region vs. expenditures on innovative activities of entities with foreign capital.....	140
Łukasz Puślecki , Strategic technology alliances in the biopharmaceutical industry – open innovation alliances	149
Zdzisław W. Puślecki , About the volatility of food prices in the modern global market	161
Magdalena Rudnicka , Global trends in services trade.....	171
Piotr Rybicki , Integration of local economic markets in relation to economic cluster institution	180

Jan Rymarczyk , Internationalization and globalization of stock exchanges ..	200
Jerzy Rymarczyk , Anti-crisis measures of the European Central Bank	210
Paweł Sekuła , An analysis of the determinants of foreign direct investment in Europe.....	220
Anna Skoczylas , International determinants of innovation in Poland.....	228
Joanna Skrzypczyńska , The reasons for the lack of compromise in the negotiations in the WTO Development Round	236
Przemysław Skulski , The use of advertisement on the international arms market	250
Tadeusz Sporek , The importance of India and China in the global economy.	259
Ewelina Stachurska-Rak , The economic crisis in Argentina – legacy of Peronism.....	268
Michał Staszaków , Science and technology parks – support for innovative business.....	277
Beata Stępień , Customer Value Management in Polish and international enterprises – the theory and empiric analysis outcome	288
Agnieszka Szańca , The role of international human resource management in multicultural projects	298
Barbara Szymoniuk , Integrational processes of enterprises in clusters in the conditions of economic downturn	307
Alina Szypulewska-Porczyńska , Posting of workers in the European Union: rules and empirical analysis.....	318
Paweł Śliwiński , Structure of financial account in the balance of payments and foreign exchange market disorders in Poland in the period from 2000 to 2012	328
Bogdan Ślusarz, Aleksandra Mitela-Grzybek , European Union regional policy and its impact on the sustainable development of the Lubuskie region	339
Jowita Świerczyńska, Klemens Budzowski , Authorised economic operator in the European Union	350
Maciej Walkowski , Polish dilemmas regarding a potential participation in the European banking union.....	363
Zbigniew Wiktor , The influence of the world crisis on the economy and policy of China. Is there a crisis in China?	376
Marta Wincewicz-Bosy , Impact of the crisis on horse racing in the world	389
Eugeniusz Wojciechowski, Aldona Podgórnjak-Krzykacz , The quality of governance in the conditions of the crisis.....	400
Marek Wróblewski , International Monetary Fund's lending activity towards the global financial crisis	412
Waldemar Zadworny , Assessment of effectiveness of Environmental Management System in accordance with ISO 14001 in enterprises of the Lublin Voivodeship.....	424

Dominika Zenka-Podlaszewska , The role of risk management and visibility in supply chains under complex economic conditions	434
Wojciech Zysk , International trade in services in the years 2004-2011	445
Katarzyna Żukrowska , Integrating and disintegrating factors of regional and global markets during the downturn of economy on the example of 2008+ crisis.....	458
Anna Żyła , Characteristics of the Asian model of economic development in the light of international relations theories and the economic experience of East Asian tigers	470

Anna Żyła

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

CHARAKTERYSTYKA AZJATYCKIEGO MODELU ROZWOJU GOSPODARCZEGO W ŚWIECIE TEORII ORAZ DOŚWADCZEŃ KRAJÓW ZALICZANYCH DO PIERWSZEJ I DRUGIEJ GENERACJI „AZJATYCKICH TYGRYSÓW”

Streszczenie: Celem niniejszego artykułu jest próba odpowiedzi na pytanie: czy można mówić o istnieniu jednego azjatyckiego modelu rozwoju gospodarczego? Analiza niniejszego problemu zostanie dokonana przez pryzmat dwóch teorii: stworzonej przez Akamatsu na początku XX w. teorii „szyku lotu dzikich gęsi” oraz teorii dynamicznych przewag komparatywnych Ozawy. Autor artykułu skupił się na analizie przesłanek, jakie miały decydujący wpływ na sukces gospodarczy krajów położonych w Azji Wschodniej. Prekursorem szybkiego wzrostu gospodarczego wśród krajów regionu od lat powojennych była Japonia, następnie coraz większego znaczenia zaczęły nabierać inne gospodarki regionu (potocznie nazywane „azjatyckimi tygrysami” pierwszej i drugiej generacji). Dużą część uwagi poświęcono także analizie takich wskaźników, jak: dynamika wzrostu gospodarczego regionu czy udział nowoczesnych technologii w eksporcie dóbr przetworzonych. Porównano także skumulowaną wartość BIZ dokonywanych nie tylko w poszczególnych krajach regionu.

Słowa kluczowe: model rozwoju gospodarczego, Azja Wschodnia, „azjatyckie tygrysy”, polityka handlowa, bezpośrednie inwestycje zagraniczne.

1. Wstęp

W ciągu ostatnich kilku dekad region Azji Wschodniej permanentnie wykazuje dużą dynamikę rozwoju gospodarczego, dzięki czemu zdecydowanie wyróżnia się na tle innych krajów i regionów świata. Niewątpliwie znaczący wpływ na taką sytuację miały procesy postępującej globalizacji i internacjonalizacji działalności gospodarczej. Warto jednak zastanowić się, jakie czynniki miały największe znaczenie dla rozwoju krajów Azji Wschodniej, czy istnieje zbiór pewnych specyficznych dla tego regionu cech, które pozwoliły na osiągnięcie sukcesu gospodarczego, i – co za tym idzie – czy istnieje azjatycki model rozwoju gospodarczego. W celu próby odnalezienia odpowiedzi na zadane pytania autor posłuży się analizą teorii stosunków mię-

dzynarodowych oraz doświadczeń krajów zaliczanych go grona „azjatyckich tygrysów”, a także najważniejszych gospodarek regionu.

Na wstępie należy zwrócić uwagę na fakt, że region będący przedmiotem analizy charakteryzuje się dużą różnorodnością pod względem zarówno ekonomicznym, geograficznym, religijnym, społecznym, jak i kulturowym. Zauważyć można znaczne dysproporcje w rozwoju gospodarczym krajów, na co wpływ mają m.in.: wielkość, położenie, zasobność w surowce naturalne, ustrój polityczny oraz czynniki społeczno-demograficzne. Cechą wspólną jest z kolei otwartość gospodarek regionu, będąca przede wszystkim wynikiem liberalizacji działalności gospodarczej. Choć przebiegała ona nierównomiernie, z różnym natężeniem w różnych krajach, to doprowadziła do obniżenia taryf celnych oraz likwidacji barier przepływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych w całym regionie. W konsekwencji działania te, jak również stosowana polityka proeksportowa, atrakcyjne ceny surowców i czynników produkcji pozwoliły na przyciągnięcie zagranicznych inwestorów oraz wpłynęły na rozwój infrastruktury technicznej i społecznej. Tym samym doszło do poprawy sytuacji ekonomicznej poszczególnych państw, a także całego regionu. Dziś kraje, takie jak Singapur czy Hongkong (Specjalny Administracyjny Region Chin), noszą miano największych centrów finansowych świata, a Chiny oraz szybko rozwijające się Indie pretendują do grona najpotężniejszych gospodarek na świecie.

Wskazane wyżej cechy mają także wpływ na rozwój procesów integracyjnych w regionie. Duże zróżnicowanie krajów wchodzących w skład ugrupowania integracyjnego może bowiem utrudnić jego rozwój i wpływać negatywnie na możliwość odnoszenia korzyści przez wszystkich jego członków. Analizując próby stworzenia na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat jednego silnego ugrupowania w regionie Azji Wschodniej, niestety nie można ocenić ich pozytywnie. Co prawda, istnieją takie ugrupowania, jak: ASEAN (Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej) i APEC (Wspólnota Gospodarcza Azji i Pacyfiku), jednak nie mają wspólnych celów i rozwiązań, na które byłaby w stanie przystać większość krajów regionu (idąc za przykładem Unii Europejskiej). Czy mimo to możemy mówić o azjatyckim modelu rozwoju gospodarczego?

2. Analiza rozwoju gospodarczego regionu Azji Wschodniej w świetle teorii Akamatsu

Kluczowe dla niniejszego regionu spojrzenie na kwestie rozwoju gospodarczego i poprawy pozycji gospodarczej krajów słabiej rozwiniętych, opartej na rozprzestrzenianiu się innowacji, przedstawił Kename Akamatsu. Na bazie teorii cyklu życia produktu sformułował on teorię „szyku lotu dzikich gęsi” (*the „flying geese” theory*), zgodnie z którą kraje słabiej rozwinięte „doganiają” lepiej i szybciej rozwijające się gospodarki regionu. Źródłem tego procesu upatrywać należy w imporcie towarów wysoko zaawansowanych technologicznie oraz w lokalizowanych w tych krajach

bezpośrednich inwestycjach zagranicznych. Po przeprowadzeniu badań nad towarem i uzyskaniu niezbędnej wiedzy na temat procesu produkcji kraje słabo rozwinięte rozpoczynają własną produkcję tego dobra, często wprowadzając pewne zmiany i udoskonalenia pozwalające na lepsze dopasowanie towaru do warunków i wymogów rynku. W pierwszym etapie produkcja trafia na rynek krajowy, następnie stopniowo zaczyna być kierowana na rynki zagraniczne. Często eksport towarów następuje także do krajów – innowatorów, w których niejednokrotnie konkurują one z pierwotnie wytworzonymi tam dobrami¹. Tymczasem, aby można było upatrywać możliwości powodzenia opisanego procesu, konieczne jest spełnienie pewnych założeń. Mianowicie kraj słabiej rozwinięty musi prowadzić politykę ekonomiczną opartą na liberalizacji obrotów gospodarczych z zagranicą, otwartą na napływ zagranicznych inwestorów i promowanie eksportu².

Dokonując analizy sytuacji gospodarczej Azji Wschodniej na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat, od razu zauważyć można, że prekursorem omawianego zjawiska i krajem pełniącym rolę innowatora w tym regionie była zdecydowanie Japonia. To właśnie na jej doświadczeniach oparł swoją teorię Akamatsu. Japonia swój ekspansywny rozwój rozpoczęła już w latach powojennych po przeprowadzeniu szeregu reform gospodarczych. Nie posiadając dostępu do zasobów naturalnych, ze względu na swoje położenie Japonia zmuszona była do ich importu. Zadaniem decydentów było zatem stworzenie takiej polityki handlowej, dzięki której możliwe stałoby się nie tylko zrekompensowanie kosztów wynikających z importu dóbr, ale także osiągnięcie korzyści z eksportu, co pozwoliłoby na rozwój gospodarki. Realizacja tego celu wymagała zastosowania silnych ograniczeń administracyjnych dla importu dóbr przetworzonych i zaawansowanych technologicznie przy jednoczesnym rozwoju krajowego przemysłu³. Działania takie przyniosły zamierzony efekt w postaci poprawy sytuacji gospodarczej kraju. Od początku lat 70. w wyniku nacisków ze strony otoczenia Japonia (oskarżana o silny protekcyjizm) rozpoczęła ewolucję polityki handlowej i wprowadziła szereg działań mających na celu liberalizację wymiany gospodarczej z zagranicą⁴. Konsekwencją wszystkich wymienionych działań w tamtym czasie było osiągnięcie przez nią dominującej pozycji w regionie Azji Wschodniej oraz miana jednego z najważniejszych „graczy” na arenie międzynarodowej, tworzącego ze Stanami Zjednoczonymi i Unią Europejską światową „triadę gospodarczą”. Obecnie pozycja Japonii znacznie się osłabiła i nie jest

¹ A. Zakrzewska-Półtorak, *Kapitał zagraniczny jako czynnik innowacyjności regionu – zarys wybranych koncepcji teoretycznych*, [w:] M. Zalewska (red.), *Miejsce innowacji we współczesnych koncepcjach rozwoju regionalnego – teoria i praktyka*, Prace Naukowe nr 7/2007, Dolnośląskie Centrum Studiów Regionalnych, Wrocław 2007, s. 31-33.

² B. Skulska (red.), *Biznes międzynarodowy w regionie Azji i Pacyfiku*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2009, s. 141-142.

³ F. Kimura, *Japan's model of economic development*, United Nations University, Research Paper No. 2009/22, s. 1-4.

⁴ B. Skulska (red.), wyd. cyt., s. 125-129.

już ona tak często wymieniana wśród najważniejszych gospodarek na świecie. Jej miejsce zajęły szybko rozwijające się Chiny. Nie są one jednak jedynym liczącym się krajem w regionie Azji Wschodniej. Nie można bowiem zapominać o wysoko rozwiniętych nowych krajach przemysłowych Azji (NIE – *new-industrialized economies*).

Wśród państw zaliczanych do grona nowych krajów przemysłowych Azji wymienić należy: Koreę Południową, Tajwan (przez większość krajów – w tym Chiny, nieuznawany za autonomiczne państwo, lecz jedynie za chińską prowincję) oraz dwa państwa-miasta: Singapur i Hongkong. Potocznie nazywane są „azjatyckimi tygrysami” pierwszej generacji lub „proeksportowymi tygrysami”. Druga z przytoczonych nazw wynika z realizowanej przez nie od lat 60. polityki wspierania eksportu, czego skutkiem było przekształcenie się wymienionych krajów w nowoczesne gospodarki industrialne⁵. Widoczne podobieństwo w stosowanej strategii rozwoju gospodarczego do modelu japońskiego zastosowały także kolejne kraje regionu. W ślad za Japonią i „azjatyckimi tygrysami” pierwszej generacji podążają kolejne kraje. Od lat 80. ubiegłego wieku intensywny rozwój przechodzą i tym samym na znaczeniu zyskują takie państwa, jak: Malezja, Indonezja, Filipiny i Tajlandia – „tygrysy azjatyckie” drugiej generacji.

Opisane zależności mają swoje odzwierciedlenie m.in. w wielu wskaźnikach makroekonomicznych. Cechą charakterystyczną, potwierdzającą rozwój wspomnianych krajów, jest wysokie tempo wzrostu gospodarczego. W pierwszej kolejności w tabeli 1 przedstawiono zatem porównanie tempa wzrostu PKB krajów z regionu Azji Wschodniej w latach 1961-2011.

Przedstawione dane jednoznacznie potwierdzają status Japonii jako najszybciej rozwijającego się państwa regionu Azji Wschodniej w okresie powojennym. Średnie tempo wzrostu gospodarczego Japonii w latach 60. wyniosło 10,44%. Od tego czasu zauważyć można jednak trend malejący, którego kulminację Japonia osiągnęła w roku 2009 (tempo wzrostu gospodarczego osiągnęło poziom: -5,53%). Podobnie jak w przypadku innych gospodarek regionu, duży spadek dynamiki wzrostu w tym czasie był konsekwencją światowego kryzysu finansowego. Dynamika wzrostu gospodarczego zaprezentowana w tabeli 1 ukazuje też pozytywne skutki polityki proeksportowej zastosowanej przez „azjatyckie tygrysy”. Począwszy od lat 60., przez kilka dekad wysoką wartość analizowanego wskaźnika utrzymywały: Korea Południowa, Singapur i Hongkong. Korea Południowa najwyższe tempo wzrostu gospodarczego w poszczególnych dekadach osiągnęła w latach: 1969 (14,1%), 1973 (12%), 1987 (11,1%). Singapur najwyższą dynamikę wykazywał w roku: 1961 (13,8%), 1970 (13,8%), 1981 (10,7%) oraz 1987 (10,8%). W przypadku Hongkongu były to z kolei lata: 1969 (11,3%), 1973 (12,3%), 1987 (13,4%). Analogię do sytuacji „tygrysów” pierwszej generacji można znaleźć podczas szczegółowej analizy

---

⁵ J.W. Bossak, *Instytucje, rynki i konkurencja we współczesnym świecie*, Oficyna Wydawnicza Szkoły Głównej Handlowej, Warszawa 2008, s. 249.

Tabela 1. Porównanie dynamiki wzrostu gospodarczego krajów regionu Azji Wschodniej w latach 1961-2011

Kraj	1961-1969	1970-1979	1980-1989	1990-1999	2000-2007	2008	2009	2010	2011
Birma	3,03	4,38	1,94	6,12	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Brunei	b.d.	12,15	-2,39	2,08	2,23	-1,94	-1,77	2,60	2,21
Chiny	3,01	7,44	9,75	9,99	10,51	9,60	9,20	10,40	9,30
Filipiny	5,06	5,79	2,01	2,75	4,91	4,15	1,15	7,63	3,91
Hongkong	4,53	9,00	7,43	3,64	5,32	2,13	-2,46	6,79	4,89
Indonezja	3,74	7,82	6,38	4,83	5,05	6,01	4,63	6,20	6,46
Japonia	10,44	4,11	4,37	1,47	1,52	-1,04	-5,53	4,44	-0,70
Kambodża	b.d.	b.d.	b.d.	7,25	9,57	6,69	0,09	5,96	7,07
Korea Południowa	8,25	8,29	7,68	6,25	5,16	2,30	0,32	6,32	3,63
Laos	b.d.	b.d.	4,14	6,27	6,65	7,82	7,50	8,53	8,04
Malezja	6,55	7,73	5,88	7,25	5,57	4,83	-1,51	7,15	5,08
Singapur	9,71	9,45	7,81	7,31	6,35	1,70	-0,98	14,76	4,89
Tajlandia	7,82	7,51	7,29	5,28	5,06	2,48	-2,33	7,81	0,08
Tajwan*	b.d.	b.d.	7,70	6,35	4,42	0,73	-1,81	10,72	4,026
Wietnam	b.d.	b.d.	4,54	7,42	7,63	6,31	5,32	6,78	5,89

* Ze względu na nieuwzględnienie w raporcie przez World Bank Tajwanu (przez większość krajów na świecie nieuznanego za autonomiczne państwo, lecz chińską prowincję) dane dla tego kraju pochodzą z raportu opracowanego przez International Monetary Fund, www.imf.org (wg stanu na dzień 15.03.2013).

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *World Economic Indicators 1961-2011*, <http://data.worldbank.org/indicator> (wg stanu na dzień 15.03.2013).

wskaźnika dla krajów drugiej generacji. Tak wysokie wartości wzrostu PKB zaczęły one odnotowywać jednak nieco później – w latach 70. i 80. XX w.⁶

Badając dynamikę wzrostu gospodarczego krajów należących do regionu Azji Wschodniej, nie można nie wspomnieć jeszcze o dwóch niezwykle istotnych i powiązanych ze sobą kwestiach. Pierwszą z nich jest dominująca od początku lat 80. pozycja Chin w regionie. Dzięki utrzymującemu się od kilku dekad wzrostowi gospodarczemu na poziomie oscylującym wokół 10%, Chiny są obecnie jednym z najprężniej rozwijających się krajów i pretendują do miana najpotężniejszej gospodarki świata. Drugą kwestią jest duży wzrost gospodarczy, jaki osiągnęły wszystkie wskazane w tabeli 1 kraje w 2010 r. w porównaniu z rokiem wcześniejszym. Niskie wartości wskaźnika w latach 2008 i 2009 były wynikiem wspomnianego wcześniej światowego kryzysu finansowego. Zastanawiający jest jednak fakt, w jaki sposób kraje azjatyckie tak szybko poprawiły swoje wyniki, podczas gdy pozostałe liczące się gospodarki na świecie wciąż pozostają w głębokiej recesji? Dodatkowo dziwi fakt, jak zdołały dokonać tego kraje, których „motorem” napędowym jest eksport, przy spadku popytu na eksport ze strony Europy oraz Stanów Zjednoczonych? Otóż źródeł odpowiedzi na te pytania szukać należy we wnioskach, jakie wyciągnęły gospodarki azjatyckie po kryzysie finansowym, który dotknął kraje regionu w latach 1997-1998. To dzięki podjętym działaniom, mającym w przyszłości zabezpieczyć je przed podobną sytuacją, były w stanie szybko dostosować swoją politykę do panujących warunków ekonomicznych. Założenia realizowanego planu były następujące:

- utrzymywanie wysokiej dla tamtych społeczeństw stopy oszczędności i inwestycji,
- zapewnienie równowagi budżetowej,
- prowadzenie polityki eksportowej i akumulowanie rezerw walutowych,
- stosowanie różnych form reżimów kursowych sterowanych przez państwo i odkładanie na przyszłość momentu wprowadzenia kursu płynnego,
- obniżenie stóp procentowych.

Dzięki spełnieniu wskazanych założeń i umiejętności utrzymywania wysokiego poziomu równowagi zewnętrznej i wewnętrznej Chiny oraz inne gospodarki azjatyckie w mniejszym stopniu niż kraje Zachodu odczuły skutki kryzysu. W tej sytuacji dzięki zdrowym finansom publicznym, możliwe było poniesienie wydatków na pobudzenie popytu wewnętrznego. Tym samym osłabiono skutki znacznego obniżenia dynamiki eksportu. Zaistniała sytuacja potwierdziła zatem postulaty ekonomistów wskazujących na fakt wyodrębnienia się drugiego (poza Stanami Zjednoczonymi) centrum aktywności gospodarczej na świecie, kształtującego się wokół gospodarki chińskiej i rozwiniętych krajów azjatyckich⁷.

⁶ *World Economic Indicators 1961-2011*, <http://data.worldbank.org/> indicator (wg stanu na dzień 15.03.2013).

⁷ E. Haliżak, *Chiny a współczesny kryzys finansowy i gospodarczy*, [w:] J. Osiński (red.), *Państwa narodowe wobec kryzysu ekonomicznego*, Wyd. SGH, Warszawa 2010, s. 45-51.

Nawiązując do teorii Akamatsu, niezwykle istotnym czynnikiem wpływającym na rozwój gospodarczy krajów azjatyckich jest dyfuzja technologii. Dokonuje się ona najczęściej w wyniku działalności korporacji transnarodowych (jako efekt przepływu inwestycji zagranicznych) oraz poprzez eksport produktów zaawansowanych technologicznie. Celem realizowanej przez kraje należące do regionu Azji Wschodniej polityki handlowej było zapewnienie wysokiego poziomu wzrostu gospodarczego opartego na rozwoju eksportu. Eksport ten miał jednak pozwolić na osiągnięcie profitów nie tylko z jego ilości, lecz także struktury opartej na wykorzystaniu i przepływie nowoczesnych technologii. Dane zawarte w tabeli 2 przedstawiają udział towarów wytworzonych na podstawie nowoczesnych technologii w całkowitym eksporcie dóbr przetworzonych w krajach azjatyckich w latach 1990-2010.

Tabela 2. Udział nowoczesnych technologii w eksporcie dóbr przetworzonych w krajach regionu Azji Wschodniej w latach 1990-2010 (w %)

Kraj	1990-1999	2000-2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Birma	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Brunei	b.d.	b.d.	b.d.	6,46	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Chiny	11,29	24,21	30,84	30,51	26,66	25,57	27,53	27,51
Filipiny	47,64	73,00	70,79	67,71	68,90	66,31	65,53	67,82
Hongkong	19,42	17,44	15,60	11,36	11,52	11,25	14,71	16,10
Indonezja	6,64	15,68	16,55	13,47	11,00	10,90	12,87	11,36
Japonia	25,46	25,72	22,98	22,06	18,41	17,31	18,76	17,96
Kambodża	b.d.	0,16	0,12	0,03	0,04	0,08	0,18	0,09
Korea Południowa	23,60	32,32	32,48	32,15	30,54	27,60	28,73	b.d.
Laos	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Malezja	45,42	58,10	54,65	53,84	52,28	39,92	46,57	44,52
Singapur	51,02	59,56	56,89	58,07	45,21	49,38	48,14	49,91
Tajlandia	25,94	30,82	26,67	27,39	25,96	24,55	25,34	24,02
Tajwan	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Wietnam	b.d.	7,10	5,36	6,22	8,95	4,79	6,21	b.d.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *World Economic Indicators 1990-2010*, <http://data.worldbank.org/indicator> (wg stanu na dzień 15.03.2013).

Na podstawie przedstawionych w tabeli 2 danych należy wyciągnąć wniosek, że większość spośród krajów położonych w regionie Azji Wschodniej posiada relatywnie wysoki udział towarów zaawansowanych technologicznie w eksporcie dóbr przetworzonych. Niestety, ze względu na brak danych nie jest możliwa analiza wskaźnika dla takich krajów, jak: Birma, Brunei, Laos oraz Tajwan. Wśród pozostałych państw jedynie Kambodża znacznie odbiega od średniej, wykazując bardzo niski udział dóbr zaawansowanych technologicznie w eksporcie ogółem – na poziomie ok. 0,1% w całym analizowanym okresie. Warto także zwrócić uwagę na istniejący od początku XXI w. trend spadkowy w zakresie udziału towarów wykorzystu-

jących nowoczesne technologie w eksporcie Japonii. Jednym z powodów spadku wartości analizowanego wskaźnika w ostatnim czasie jest pogorszenie się sytuacji gospodarczej tego kraju. W konsekwencji konieczne jest poszukiwanie przez przedsiębiorców korzystniejszych rozwiązań, jak np. przenoszenie produkcji towarów do krajów, gdzie koszty wytworzenia są niższe. Przedsiębiorcy japońscy swoje bezpośrednie inwestycje zagraniczne lokują najczęściej w innych krajach regionu. Najwyższą wartość wskaźnika wśród badanych gospodarek w całym okresie osiągały Filipiny, Singapur oraz Malezja. W roku 2010 wartości te kształtowały się odpowiednio na poziomie: 67,82%; 49,91% oraz 44,52%. Wyniki uzyskiwane przez pozostałe kraje mieszczą się w przedziale od 10% do 30%⁸.

Przeprowadzone rozważania potwierdzają fakt, że jednym z najważniejszych czynników wpływających na rozwój gospodarczy krajów azjatyckich jest przepływ wiedzy technicznej. Jej wykorzystanie wpływa bowiem na efektywność wykorzystania innych czynników produkcji, takich jak zasoby naturalne, praca czy kapitał. Akamatsu zwraca szczególną uwagę na korzyści wynikające z pierwotnego importu towarów zaawansowanych technologicznie szczególnie przez kraje słabiej rozwinięte. Po uzyskaniu wiedzy na temat procesu produkcyjnego możliwe jest zwiększenie rozmiarów produkcji, a następnie eksport towarów na rynki zagraniczne. Tym samym wymiana handlowa z wykorzystaniem towarów zaawansowanych technologicznie przyczynia się do przechodzenia przez gospodarki słabiej rozwinięte na coraz wyższy poziom rozwoju gospodarczego oraz do zwiększania ich konkurencyjności⁹. Potwierdzenie tej tezy jest widoczne w przedstawionych wcześniej wskaźnikach, ukazujących: udział towarów zaawansowanych technologicznie w eksporcie dóbr przetworzonych oraz dynamikę wzrostu gospodarczego krajów regionu Azji Wschodniej.

3. Dynamiczny paradygmat rozwoju gospodarczego Ozawy

Kolejną niezwykle istotną teorią, mającą odzwierciedlenie w sytuacji i wzajemnych powiązaniach pomiędzy krajami regionu Azji Wschodniej, jest teoria dynamicznych przewag komparatywnych Terutomo Ozawy. Zdaniem autora rolę bezpośrednich inwestycji zagranicznych w rozwoju strukturalnym i wroście gospodarczym należy przedstawić w formie dynamicznego paradygmatu rozwoju związanego z obecnością korporacji transnarodowych. Swoją teorię oparł on na tezie zaproponowanej przez M.E. Portera, który sklasyfikował kraje według czterech etapów rozwoju gospodarki. Są nimi:

- etap sterowany przez czynniki wytwórcze i zasoby naturalne,
- etap sterowany inwestycjami,

⁸ *World Economic Indicators 1990-2010*, <http://data.worldbank.org/> indicator (wg stanu na dzień 15.03.2013).

⁹ P. Bożyk, J. Misala, M. Puławski (red.), *Międzynarodowe stosunki ekonomiczne*, PWE, Warszawa 2002, s. 157-160.

- etap sterowany innowacjami,
- etap dobrobytu¹⁰.

W pierwszej fazie, w której znajdują się kraje słabo rozwinięte, BIZ napływają z krajów wysoko rozwiniętych. Jest to etap, w którym kraje specjalizują się w produkcji towarów pracochłonnych i surowcchłonnych. Potem (w drugiej fazie) następuje przejście do produkcji bardziej kapitałochłonnej i rozpoczynają się pierwsze inwestycje (w krajach słabiej rozwiniętych). Kraje wysoko rozwinięte lokują w nich BIZ, ale jednocześnie poszukują wykształconej siły roboczej i rosnących rynków zbytu. Trzeci etap – sterowany innowacjami – charakteryzuje kraje wysoko rozwinięte, które lokują BIZ w krajach o zbliżonym poziomie gospodarczym. Państwa należące do czołówki krajów wysoko rozwiniętych znajdują się również na etapie rozwoju napędzanego przez dobrobyt. Sprzyja to nasileniu przepływów BIZ wewnątrz tej grupy, która koncentruje się na najnowocześniejszych dziedzinach produkcji dóbr i usług. Ozawa zauważa ponadto, że każde przejście na wyższy etap jest związane z przejściem przewag komparatywnych z dziedzin mniej zaawansowanych technologicznie do tych wykorzystujących nowoczesne technologie. Zatem zgodnie z nazwą teorii odbywa się to w sposób dynamiczny, a gospodarka wciąż ewoluuje ku nowym przewagom komparatywnym¹¹.

Dokonując analizy m.in. potencjału gospodarczego, infrastruktury technicznej i społecznej, uregulowań prawnych i organizacyjnych, należy stwierdzić, że region Azji Wschodniej jest miejscem sprzyjającym lokalizacji bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Do krajów najbardziej atrakcyjnych należą bez wątpienia kraje zaliczane do grona „azjatyckich tygrysów”. Potwierdzeniem tego faktu są pozycje, jakie zajmują analizowane kraje w rankingu *Doing Business*. Raport publikowany od 10 lat przez World Bank ocenia poziom swobody gospodarczej 185 krajów na świecie i ma na celu wyłonienie państw, w których najłatwiej/najtrudniej prowadzi się działalność gospodarczą. Liderem rankingu od kilku lat nieprzerwanie pozostaje Singapur, a w 2013 r. wśród krajów na miejscach od 1. do 20. uplasowało się łącznie aż 6 krajów z analizowanej grupy (poza Singapurem także: Hongkong – miejsce 2., Korea Południowa – miejsce 8., Malezja – miejsce 12., Tajwan – miejsce 16. i Tajlandia – miejsce 18.)¹².

Potwierdzeniem teorii Ozawy jest fakt, że kraje regionu Azji Wschodniej nie tylko przyciągają zagranicznych inwestorów, lecz także coraz częściej same stają się inwestorami kapitału za granicą. Sytuację tę odzwierciedlają dane zaprezentowane w tabeli 3, które dotyczą skumulowanej wartości bezpośrednich inwestycji zagranicznych napływających do analizowanych krajów oraz inwestycji dokonywanych przez nie za granicą.

¹⁰ T. Ozawa, *Foreign direct investment and economic development*, “Transnational Corporation” 1992, No. 1, s. 27-54.

¹¹ E. Freitag-Mika (red.), *Wpływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych na konkurencyjność polskiej gospodarki*, PWE, Warszawa 2009, s. 73-79.

¹² *Doing Business 2013: Smarter Regulations for Small and Medium-Size Enterprises*, <http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2013> (wg stanu na dzień 15.03.2013).

Tabela 3. Skumulowana wartość BIZ w krajach regionu Azji Wschodniej (w mld USD)

Lp.	Kraj	Skumulowana wartość napływu BIZ do danego kraju			Skumulowana wartość odpływu BIZ z danego kraju		
		1990	2000	2011	1990	2000	2011
1	Birma	0,3	3,2	9,1	b.d.	b.d.	b.d.
2	Brunei	0,03	3,9	12,5	0	0,5	0,7
3	Chiny	20,7	193,3	711,8	4,5	27,8	366,0
4	Filipiny	4,5	18,1	27,6	0,4	2,0	6,6
5	Hongkong	201,7	455,5	1138,4	11,9	388,4	1045,9
6	Indonezja	8,7	25,1	173,1	0,09	6,9	9,5
7	Japonia	9,9	50,3	225,8	201,1	278,4	962,8
8	Kambodża	0,04	1,6	6,9	b.d.	0,2	0,4
9	Korea Południowa	5,2	43,7	131,7	2,3	21,5	159,3
10	Laos	0,01	0,6	2,5	0,001	0,026	0,006
11	Malezja	10,3	52,7	114,6	0,8	15,9	106,2
12	Singapur	30,5	110,6	518,6	7,8	56,8	339,1
13	Tajlandia	8,2	29,9	139,7	0,4	2,2	33,2
14	Tajwan	9,7	19,5	56,2	30,4	66,7	213,1
15	Wietnam	1,7	20,6	72,8	b.d.	b.d.	b.d.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *World Investment Report 2012*, ONZ, New York – Geneva 2012, s. 174-176.

Spośród krajów regionu Azji Wschodniej, zarówno tym, który cieszył się do tej pory największym zainteresowaniem inwestorów, jak i lokującym najwięcej kapitału za granicą, był Hongkong. Skumulowana wartość napływu BIZ wyniosła tam do 2011 r. (włącznie) 1138,4 mld USD i była niemal równa skumulowanej wartości dokonanych przez ten kraj inwestycji zagranicznych (1045,9 mld USD). Tak wysoka wartość analizowanego wskaźnika dla Hongkongu jest pochodną kilku kwestii. Po pierwsze, kraj ten realizuje politykę wolnej gospodarki rynkowej i prowadzi bardzo liberalną politykę inwestycyjną, dzięki czemu istnieje w nim duża łatwość prowadzenia działalności gospodarczej. Ponadto jest Specjalnym Regionem Administracyjnym Chin, będących największym „biorcą” oraz „dawcą” jego zagranicznych inwestycji. Tym samym Hongkong pełni dla Chin rolę rajy podatkowego i najważniejszego ośrodka usług finansowych w regionie. Poza Hongkongiem wśród liderów w skumulowanej wielkości napływu BIZ w regionie znajdują się także Chiny (711,8 mld USD w roku 2011) oraz Singapur (518,6 mld USD w roku 2011). Wysokie wyniki osiągnięte przez Singapur wynikają m.in. z korzystnego położenia geograficznego, które sprawia, że jest on jednym z najważniejszych węzłów komunikacyjnych na świecie. Stosowanie liberalnej polityki handlowej, otwarcie się na świat, dobrze rozwinięta infrastruktura gospodarcza sprawiają, że staje się on jednym z najpopularniejszych centrów finansowych świata oraz naturalną bazą inwestycji dla firm lokujących swój kapitał w regionach perspektywicznych. Pozostałe kraje Azji Wschodniej wykazują znacznie niższą wartość analizowanego wskaźnika, a pań-

stwa najsłabiej rozwinięte (Birma, Laos, Kambodża) wręcz znikomą – gospodarki te znajdują się jeszcze, zgodnie z teorią Ozawy, na pierwszym etapie rozwoju sterowanym przez czynniki wytwórcze i zasoby naturalne. Warto jednak zwrócić uwagę na dynamikę wzrostu wartości BIZ napływających do państw wschodnioazjatyckich. Świadczy ona bowiem o ogromnym wzroście znaczenia tego regionu jako miejsca lokalizacji działalności w ostatnich kilkunastu latach. Zgodnie z danymi zawartymi w tabeli 3, dla niemal wszystkich analizowanych krajów lata 2000-2011 okazały się bardzo korzystne pod względem wzrostu ilości i wartości lokowanych tam inwestycji. W większości przypadków ponad dwukrotnie przekroczyły one wartość odnotowaną w roku 2000. Wśród najistotniejszych inwestorów zagranicznych (prócz wspomnianego wcześniej Hongkongu) wymienić należy zdecydowanie Japonię, której skumulowana wartość inwestycji lokowanych za granicą wyniosła w 2011 r. aż 962,8 mld USD¹³. Mimo odnotowanego w ostatnim czasie osłabienia gospodarczego Japonia nadal pozostaje najważniejszym „innovatorem” wśród gospodarek regionu Azji Wschodniej. Potwierdzeniem tego faktu jest m.in. ilość zgłaszanych przez Japonię rokrocznie wniosków patentowych, która co najmniej kilkukrotnie przekracza wyniki osiągnięte przez inne kraje regionu¹⁴.

60 Podsumowanie

Biorąc pod uwagę opisane powyżej kwestie związane z procesami rozwojowymi, jakie zachodzą w gospodarkach krajów regionu Azji Wschodniej od czasu II wojny światowej, wskazać należy wiele podobieństw co do kształtu stosowanej polityki handlowej, działalności władz państwowych czy strategii liberalizacji współpracy gospodarczej z zagranicą. Na podstawie zaprezentowanych danych i specyfiki doświadczeń rozwojowych można byłoby wysunąć tezę, że istnieje jeden regionalny, azjatycki model rozwoju gospodarczego. Nie można jednak zapominać, że „model” powinien być jednak swoistym wzorcem, który można implementować w przestrzeni gospodarczej z dość dużym prawdopodobieństwem osiągnięcia zamierzonych efektów. Należy zatem zastanowić się, czy istnieje taki region na świecie, gdzie przeprowadzenie działań i reform, jakich dokonały kraje azjatyckie, pozwoliłoby na powtórzenie ich sukcesu gospodarczego. Zważywszy na ogromne różnice kulturowe, społeczne, religijne, ekonomiczne, geograficzne etc. oraz na kształt i wymiar dzisiejszej gospodarki światowej, myślę, że takie rozwiązanie nie byłoby możliwe. Warto także zauważyć, że mimo bardzo wielu podobieństw pomiędzy analizowanymi krajami, istnieją także pewne różnice czy specyficzne zależności, które wpłynęły na obecny charakter całego regionu. Jednym z takich odchyień jest wspomniana wcześniej relacja łącząca Chiny i Hongkong (w raportach i wskaźnikach ekonomicznych Hongkong rozpatrywany jest jako odrębne państwo-miasto). Bez wątplenia

¹³ *World Investment Report 2012*, ONZ, New York-Geneva 2012, s. 174-176.

¹⁴ *EPO Annual Report 2011*, European Patent Office, www.epo.org/about-us/publications/general-information/annual-reports.html (wg stanu na dzień 15.03.2013).

zależność ta wpłynęła na stopień rozwoju gospodarczego obu krajów. Być może zatem, chociażby ze względu na istnienie kilku silnych ośrodków gospodarczych w regionie, mówienie o jednym azjatyckim modelu rozwoju jest jednak zbyt ogólne?

Literatura

- Bossak J.W., *Instytucje, rynki i konkurencja we współczesnym świecie*, Oficyna Wydawnicza Szkoły Głównej Handlowej, Warszawa 2008.
- Bożyk P., Misala J., Puławski M. (red.), *Międzynarodowe stosunki ekonomiczne*, PWE, Warszawa 2002.
- Doing Business 2013: Smarter Regulations for Small and Medium-Size Enterprises*, <http://www.doing-business.org/reports/global-reports/doing-business-2013>.
- EPO Annual Report 2011*, European Patent Office, www.epo.org/about-us/publications/general-information/annual-reports.html.
- Freitag-Mika E. (red.), *Wpływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych na konkurencyjność polskiej gospodarki*, PWE, Warszawa 2009.
- Halizak E., *Chiny a współczesny kryzys finansowy i gospodarczy*, [w:] J. Osiński (red.), *Państwa narodowe wobec kryzysu ekonomicznego*, Wyd. SGH, Warszawa 2010.
- Kimura, *Japan's model of economic development*, United Nations University, Research Paper no. 2009/22.
- Ozawa T., *Foreign direct investment and economic development*, "Transnational Corporation" 1992, no. 1.
- Skulska B. (red.), *Biznes międzynarodowy w regionie Azji i Pacyfiku*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2009.
- World Economic Indicators 1961-2011*, <http://data.worldbank.org/indicator>.
- World Investment Report 2012*, ONZ, New York – Geneva 2012.
- Zakrzewska-Półtorak A., *Kapitał zagraniczny jako czynnik innowacyjności regionu – zarys wybranych koncepcji teoretycznych*, [w:] Zalewska M. (red.), *Miejsce innowacji we współczesnych koncepcjach rozwoju regionalnego – teoria i praktyka*, Prace Naukowe nr 7/2007, Dolnośląskie Centrum Studiów Regionalnych, Wrocław 2007.

CHARACTERISTICS OF THE ASIAN MODEL OF ECONOMIC DEVELOPMENT IN THE LIGHT OF INTERNATIONAL RELATIONS THEORIES AND THE ECONOMIC EXPERIENCE OF EAST ASIAN TIGERS

Summary: The aim of this paper is an attempt to answer the question: is there only one model of the Asian economic development? The analysis of this problem will be made using two theories: the "flying geese theory" created by Akamatsu and the dynamic theory of comparative advantage created by Ozawa. The author focuses special attention on the circumstances which had a significant contribution to the economic success of East Asian countries. The article also includes the rankings of GDP growth, high-technology exports (as % of manufactured exports) and FDI inward and outward stock.

Keywords: model of economic development, East Asia, "Asian tigers", trade policy, foreign direct investments.